

Stanga si dreapta in politica – concepte de baza

Termenii de stânga și dreapta politică au ajuns să desemneze, fiecare în parte, o serie de ideologii bazate pe concepte-cheie similare. Pentru a putea simplifica delimitarea și înțelegerea bazelor ideologice ale fiecărei părți, trebuie să analizăm, în paralel, conceptele fundamentale regăsite de fiecare parte a eșichierului politic (vom exclude extremele din prezenta analiză).

Scurt istoric conceptual

Apariția conceptelor de stânga și dreapta politică s-a produs în contextul politico-social al Franței anului 1789. Termenii au avut, într-o primă instanță, o denotație pur spațială, aceștia fiind folosiți pentru a desemna poziționarea celor două tabere opuse create în timpul Revoluției Franceze. Astfel, cei care sprijineau prezervarea monarhiei, a statutului privilegiat al nobilimii aristocratice și a poziției oficiale a Bisericii în treburile statale erau poziționați la dreapta. În contrast, progresiștii care militau pentru abolirea monarhiei (și implicit, pentru instaurarea republicii) și pentru instaurarea unui stat secular se aflau poziționați la stânga în timpul adunării Stărilor Generale.

Ideile susținute în mod unanim de către fiecare dintre părți a dus la atribuirea unei conotații politice acestor termeni și, în timp, la consacrarea lor în spectrul modern al terminologiei politice.

În cele ce urmează, vom prezenta conceptele principale ce stau la baza ideologiei de stânga, respectiv a celei de dreapta, expunându-le în mod paralel.

Paralela

1. **Om (umanitate) vs. Ban (capital)**

Poate că aceasta este cea mai simplă distincție între cele două ideologii, fiind totodată cea care stă la baza tuturor celorlalte diferențe subsecvente. Ideologia de stânga promovează valorile umane, calitățile și aptitudinile omului. Se caută, așadar, asigurarea condițiilor necesare vieții pentru fiecare

membru al societății, avându-se în vedere, în același timp, contribuția individuală la binele comun. Aceste idei pot fi foarte eficiente și concise redate prin deviza propusă de Karl Marx în anul 1875: „de la fiecare după posibilități, fiecăruia după nevoi”. [1]

Având în vedere că orice ideologie și orice mod de guvernare a fost conceput, teoretizat și eventual întreprins de către om (ca termen generic, vorbim de fapt de un grup de oameni cu idei similare), se poate formula ipoteză că, la urma urmei, ideologia de dreapta servește și ea interesele omului. Nimic mai adevărat. Însă, trebuie specificat faptul că nucleul acestui tip de ideologie nu este constituit de ființa umană, ci de ban. Astfel, deși banul este folosit în interesul omului, acesta este folosit doar în interesul unei minorități, a cărei prosperitate depinde de exploatarea majorității. Repercursiunile acestei ideologii în plan practic – social și economic – sunt întotdeauna dezastruoase. Mai exact, pe plan social se crează, în mod artificial și condiționat, clase sociale. Existența clasei „de jos” este condiționată de poziția clasei „dominante”, iar, în limitele unui astfel de sistem, singura modalitate de depășire a condiției de oprimat este realizabilă doar prin tranziția de la o clasă la alta. Acceptând premisa că acest lucru ar fi realizabil în anumite cazuri izolate, acest fenomen este, la rândul său abuziv și perpetuează mai sus menționata dihotomie socială. Pe plan economic, interesele clasei dominante, susținute de posesia capitalului, se materializează prin monopolizarea și privatizarea mijloacelor de producție și, implicit, prin exploatarea forței de muncă în vederea generării de capital suplimentar, de profit, folosit din nou, în interes propriu.

Așadar, pe filiera stângă, prosperitatea individului este condiționată de contribuția sa la binele social în timp ce, pe filiera dreaptă, nu se poate vorbi de prosperitate decât în antiteză cu precaritatea, existența celei dintâi fiind condiționată de menținerea unei majorități într-un stadiu precar, așadar exploatabil.

2. **Societate** (binele comun) vs. Individ (interesul propriu)

O definiție simplistă a ideologiilor din punct de vedere al acestor două

concepte, ar fi aceea că stânga funcționează după principiul „toți pentru unul și unul pentru toți”, de vreme ce dreapta se bazează pe „supraviețuirea celui mai puternic”. Însă acest din urmă concept contravine naturii umane, legilor morale și rațiunii. În vremea Antichității, Aristotel a caracterizat omul ca fiind un „animal social” (zoon politikon). Progresul științific și consacrarea psihologiei ca știință sunt elemente ce au determinat conducerea de studii asupra naturii umane și a rolului individului în societate. Rezultatele au confirmat, în mod deloc surprinzător, faptul că omul are nevoie de societate, că individul uman trebuie să se raporteze la semenii în cadrul unor coordonate sociale pentru a se putea dezvolta sănătos, atât din punct de vedere fizic, cât și psihologic. Astfel, este observabil faptul că ideologia de stânga, ce accentuează importanța componentei sociale, este în deplin acord cu natura inerentă a omului.

Pe de cealaltă parte, dreapta vede individul ca purtând cea mai mare importanță, fapt ce minimalizează importanța progresului social al umanității, reducând de asemenea considerabil potențialul lui de transpunere practică. Separarea individului de societate, ca un tot colectiv și urmărirea satisfacerii imediate a intereselor personale care pot intra în contradicție cu interesele colective ale umanității duce la apariția unor sisteme abuzive.

Stânga nu minimalizează importanța individului, însă realizează faptul că pentru satisfacerea nevoilor de bază ale acestuia, este nevoie de un sistem menit să asigure prosperitatea colectivă, deoarece numai astfel se poate atinge împlinirea individuală pe orice plan.. În ideologia de dreapta, în schimb, echilibrul se pierde.

3. **Muncă vs. speculație**

Pe scurt, stânga încurajează munca cinstită și acordă o egală importanță fiecărui sector profesional și economic, deoarece binele colectiv despre care se vorbea la punctul anterior nu poate fi atins decât prin echilibru și contribuție egală. Munca este o îndatorire a fiecărui cetățean declarat capabil de muncă, întrucât aceasta stă la baza progresului economic, social și individual.

Stânga promovează un sistem economic bazat pe deținerea colectivă a mijloacelor de producție, care poate garanta redistribuirea echitabilă a bunurilor și a produselor pentru satisfacerea atât a cererii economice, cât și a nevoilor umane. Proprietatea socială asigură, de asemenea, accesul individului la articolele de consum, a căror existență pe piață depinde, în mod corelativ, de rezultatele muncii. Cu alte cuvinte, creșterea forței de producție condiționează creșterea cantitativă și calitativă a bunurilor de consum, redistribuite în mod echitabil celor care au contribuit la acest proces de producție și, asigurând, implicit, progresul și evoluția.

Distribuirea veniturilor se face pe baza unui echilibru între meritul individual și contribuția individuală la binele comun. Economia planificată centralizată este un garant al echilibrului între contribuție și venit, asigurând accesul fiecărui muncitor la retribuțiile reale rezultate din produsul muncii sale.

Într-o paradigmă economică de dreapta, însă, este încurajată speculația economică (de către proprietar) a muncii depuse (de către angajat). În acest caz, nu putem vorbi despre o retribuție echitabilă. Din punct de vedere istoric, banii au apărut ca un garant al existenței unei anumite mărfi, în absența fizică a acesteia. Astfel, valoarea banului ar fi echivalentă cu valoarea exactă a mărfii de schimb. Într-o societate bazată pe capital, însă, valoarea acestuia nu este determinată de valoarea bunului material aferent, ci de relația de producție existentă între angajator și salariat. Astfel, muncitorul nu mai poate fi retribuit cu echivalentul real al produsului muncii, el este retribuit doar pentru forța sa de muncă. Diferența dintre valoarea forței efective de muncă și valoarea produsului acesteia (plusvaloarea, cf. Marx) [2] este apropiată de către angajator, ca profit brut. În timp ce acesta speculează capitalul și piața de consum, angajatul este pus în situația de a-și vinde forța de muncă pentru a-și asigura venitul și pentru a putea supraviețui.

3. Stat asistențial vs. Stat minimalist

Stânga politică susține implicarea activă și totală a statului în reglementarea economiei în vederea asigurării bunăstării socio-economice a fiecărui cetățean. Conform ideilor de stânga, statul este obligat să asigure acces la un sistem de sănătate gratuit și funcțional, să asigure tuturor cetățenilor dreptul la educație gratuită prin susținerea unui sistem

educațional național gratuit sau să asigure pensii cetățenilor care au ieșit, în mod legal, de pe piața de muncă.

Pe cealaltă parte a eșichierului politic, se promovează ideea unui stat non-intervenționist. Însă, atunci, care mai este rațiunea de a fi a unui stat, dacă nu aceea de a proteja cetățenii și interesele naționale? Eșecul sau refuzul imuabil al statului de a asigura dreptul la tratament medical sau la educație (doar două exemple, esențiale totuși) implică condiționarea dreptului la viață și la evoluție personală. Problema statului asistențial nu se pune în termeni ireali de condescendență utopică sau în termeni peiorativi de ingerințe biopolitice, cum s-a afirmat adesea – rolul asistențial al statului trebuie privit, realist, ca o asigurare a unor drepturi esențiale ale omului.

4. **Egalitarianism vs. Inechitate**

În ideologia de stânga, toți cetățenii sunt egali. Dreapta susține de asemenea că toți cetățenii sunt egali, dar numai în fața legii. Ideologiile de dreapta nu doar facilitează, ci și încurajează lipsa de egalitate între cetățeni, diferențierea acestora făcându-se pe criterii rasiale, etnice, de gen și de categorie socială. Pe partea stângă, toți cetățenii beneficiază de aceleași șanse sociale, profesionale, economice și sunt toți supuși aceluiași norme legislative. Astfel, ascensiunea profesională se face conform principiului meritocrației, iar orice persoană beneficiază de șanse necondiționate de trăsături înnăscute. Astfel, fiecărui cetățean i se dă dreptul de a-și decide viitorul profesional în funcție de înclinațiile și talentele sale, acest drept nefiind delimitat de niciun fel de stereotipie, fenomen discriminatoriu și restrictiv sau considerații sociale incorecte.

Dreapta, însă, are nevoie de inegalitate pentru a funcționa. Așa cum s-a prezentat și la punctele anterioare, dreapta are nevoie de raporturi de forță inegale, atât pe plan economic, cât și social. Astfel, rolul socio-profesional al fiecărui individ devine prestabilit și determinat de anumiți factori biologici, printr-un proces represiv.

Desigur, diferențele dintre stânga și dreapta nu se încheie aici – prin această paralelă s-a urmărit sublinierea schematică și sintetică a unor concepte fundamentale contrastive, prin rezumarea bazelor ideologice generale ale fiecăreia dintre părți.

[1] Marx, Karl, *Critica Programului de la Gotha*, 1875,

<http://www.marxists.org/romana/m-e/1875/gotha/index.htm>

[2] Marx, Karl, *Capitalul, Volumul III*, 1894,

<http://www.marxists.org/archive/marx/works/1894-c3/>

Titluri in aceasta categorie:

MANIFESTUL SOCIALIȘTILOR ȘI COMUNIȘTILOR ROMÂNI

ANALOGIA FASCISM-COMUNISM

Rolul egalității în discursurile de stânga

Condamnarea comunismului, o realitate?

Stanga si dreapta in politica – concepte de baza